

УДК 278.11

Вікторія Осідак, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри навчання іноземних мов та прикладної лінгвістики
Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СТРУКТУРА ТЕСТУ З ГРАМАТИКИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті аналізується структура тесту з граматики англійської мови у вищому мовному навчальному закладі.

Ключові слова: цілі тесту, види, функції і об'єкти тестування, типи тестових завдань, об'єктивний та суб'єктивний метод оцінювання.

Лит. 20.

Виктория Осидак, кандидат педагогических наук,
доцент кафедры обучения иностранным языкам и прикладной лингвистики
Институт филологии Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

СТРУКТУРА ТЕСТА С ГРАММАТИКИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

В статье анализируется структура теста по грамматике английского языка в высшем языковом учебном заведении.

Ключевые слова: цели теста, виды, функции и объекты тестирования, типы тестовых заданий, субъективный и объективный метод оценивания.

Victoria Osidak, Ph. D. (Pedagogic) Institute of Philology
Kyiv National University
by T. Shevchenko

STRUCTURE OF THE TEST WITH FOREIGN LANGUAGE GRAMMAR

The article is aimed at the analysis of the construction of the English grammar test at philological departments.

Keywords: objectives of a test, forms, functions and objects of testing, test items, subjective and objective measurement.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Тестування як основний компонент педагогічної системи та складова частина навчального процесу у вищих навчальних закладах, націлений на здійснення контролю за навчальною діяльністю студентів, визначення успішності навчання кожного студента, аналізу отриманих результатів та корекції подальшого процесу навчання шляхом зворотного зв'язку. Крім того, це ефективний інструмент підвищення якості освіти, вдосконалення системи оцінювання та модернізації діагностики навчання студентів. Реалізація системи тестового контролю у навчанні іноземної мови (ІМ) у вищій школі відбувається за допомогою тесту з ІМ, спонукаючи викладача виконувати роль розробника тесту: тестових завдань, ключів для їх перевірки, шкали оцінювання. Разом з тим, дослідження, проведене О.Г. Квасовою [4], показало недостатній рівень обізнаності викладачів-практиків у специфіці мовного тестування. Це передусім полягає в тому, що не завжди чітко формулюється мета тестування, не правильно відбувається визначення об'єктів тестування та відбір прийомів

тестування згідно з обраними об'єктами. Як наслідок, організація контролю вимагає від викладача значних зусиль та витрат часу. Отже, ознайомлення викладачів з характеристиками різних типів тестів та принципами їх розробки у навчанні ІМ сприятиме підвищенню теоретичної та практичної грамотності викладачів у тестовому контролі, а відтак розробці якісних тестів для перевірки рівня сформованості іншомовної компетентності студентів.

Метою статті є, на прикладі тесту з граматики, проаналізувати цілі тесту, види тестування, визначити об'єкти тестування та відповідно до них типи тестових завдань, описати процедуру оцінювання відповідей тестованих під час перевірки рівня сформованості іншомовної граматичної компетентності (ІГК) студентів вищого мовного навчального закладу (ВМНЗ).

Виклад основного матеріалу дослідження. Відомо, що мета тесту з ІМ формується відповідно до поставленої мети, яка підпорядковує собі усі елементи системи навчання і контролю [12, 21; 18; 19; 20] і реалізується за допомогою тесту з ІМ. Отже цілі тесту з граматики ІМ визначаються згідно з цілями навчання ІМ, які, у

свою чергу, формують складну ієрархічну структуру в залежності від етапу формування ІГК в ВМНЗ. За результатами виконання такого тесту робляться висновки про сформованості граматичної компетентності згідно з навчальною програмою (при поточному і тематичному) і приймаються рішення про рівень навчальних досягнень студентів (при підсумковому тестуванні).

Поділяючи визначення мети тесту, сформульоване О.П. Петрашук [12, 103], основною метою тесту з граматики ІМ є вимірювання рівня сформованості граматичної компетентності або здатності студентів/тестованих розпізнавати і вживати саме ту граматичну структуру, яка чітко і економно передає зміст ситуації мовлення під час розв'язання комунікативних/тестових завдань в типових ситуаціях в поза тестових і тестових обставинах.

Разом з тим цілі тесту з граматики ІМ, за допомогою якого реалізуються визначені види контролю, є різними, оскільки вони мають свої завдання, функції та статус результатів.

Згідно з вимогами чинної програми з англійської мови для університетів до системи контролю [13, 13], розрізняють такі види тестування: *поточне* та *підсумкове*. Поточне тестування реалізується під час практичних занять і пов'язане з процесуальною стороною формування граматичної компетентності. Підсумковий контроль оцінює рівень оволодіння студентами ІГК за семестр та за навчальний рік шляхом порівняння отриманих результатів з еталонним рівнем, визначеним метою навчання. Крім того, доцільно виділити *тематичне* тестування рівня сформованості ІГК, спрямоване на оцінювання рівня навчальних досягнень студентів у оволодінні ІГК, необхідного і достатнього для вирішення комунікативних завдань певної граматичної теми.

Так, поточний контроль реалізується за допомогою тесту, результати якого дозволяють отримати інформацію про успішність оволодіння студентами граматичним матеріалом за нетривалий термін навчання та скоригувати навчальну діяльність студента згідно з еталонним рівнем, і тим самим створюють правильну програму дій у роботі студентів з новим граматичним матеріалом. Статус результатів такого тестування низький, оскільки отримані результати не свідчать про загальний рівень сформованості ІГК, оскільки процес навчання ще не завершився. Тобто головною тут виступає функція зворотного зв'язку, а також навчальна та

коригуюча функції. Отже метою поточного тестування з граматики ІМ є вимірювання рівня володіння окремими граматичними навичками та вміннями.

Мета тематичного тестування з граматики ІМ – отримати результати про рівень досягнень студентів у оволодінні певним граматичним матеріалом за конкретний навчальний період в межах програмної тематики. Головною функцією цього виду тестування є оціночна функція, а статус результатів середній. Іншими словами, за результатами тесту студенти отримують оцінку за рівень своїх академічних успіхів.

Підсумкове тестування реалізується за допомогою тестів з граматики ІМ, завданням яких виступає отримати інформацію про рівень сформованості ІГК за певний етап навчання. Основними функціями підсумкового тестування виступають оціночна і констатуюча, тобто визначення навчальних досягнень студентів за рік навчання та відповідно до результатів контролю рівня сформованості ІГК встановлюється оцінка академічної успішності студентів, яка допомагає зробити висновок про відповідність рівня оволодіння студентами ІГК очікуваному рівню певного етапу навчання у ВМНЗ (В2, С, С1 тощо). Статус результатів такого тестування високий, оскільки результати фіксуються в офіційному документі (екзаменаційній або заліковій відомості, заліковій книжці). Мета такого тесту – визначення рівня сформованості ІГК за етап (семестр, рік) навчання.

В теорії та практиці тестування об'єкти тестування складають його зміст і трактуються як реально досягнутий результат навчання, що завжди тяжіє до об'єкта навчання – запланованого результату [2, 37]. Таким чином, узагальненим об'єктом тестування з граматики є ІГК, яка є компонентом комунікативної компетентності майбутніх філологів. Згідно з програмними вимогами та психологічними особливостями мовлення [1, 15] можна уточнити об'єкти тестування для перевірки рівня сформованості ІГК. ІГК майбутніх філологів як об'єкт контролю складається із теоретичних та практичних граматичних знань, рецептивних і репродуктивних граматичних навичок [10]. Отже, для здійснення цілеспрямованого контролю рівня сформованості ІГК доцільно розділити ІГК на перераховані вище складові, які є об'єктами тестового контролю. Узагальненим об'єктом контролю виступає ІГК.

Процедура розробки тесту передбачає визначення, добір та опис тестових завдань [12, 105]. Акцент, який робиться у методиці на

рівневого характері формування ГК зумовлює те, що типи тестових завдань згруповуються за об'єктами контролю: тестові завдання для визначення рівня засвоєння граматичних знань; тестові завдання для визначення рівня сформованості рецептивної граматичної навички; тестові завдання для визначення рівня сформованості репродуктивної граматичної навички; тестові завдання для визначення рівня сформованості ІГК.

Відповідно до об'єктів контролю ГК виділяють прийоми контролю. Основною вимогою при відборі необхідних прийомів для визначення рівня сформованості іншомовної комунікативної діяльності є валідність [9, 5], відповідно до якої відібрані прийоми тестування повинні бути адекватними лінгвопсихологічним особливостям об'єкта контролю для забезпечення ефективного і коректного вимірювання сформованості цього об'єкта. Іншими словами, адекватними можна вважати ті тестові завдання, під час виконання яких студенти виконують діяльність, що відповідає психологічному змісту мовленнєвої діяльності, рівень володіння якою підлягає вимірюванню за допомогою відібраних тестових завдань.

Аналіз тестових завдань, представлених в літературі (Ю.В. Головач, В.В. Голубець, О.Ю. Горчев, О.В. Кміть, С.Ю. Николаєва, Н.М. Ковальчук, О.М. Майоров, Ю.І. Пассов, М.В. Рябих, Н.С. Сасенко, Н.К. Складенко, J. Heaton, H.S. Madsen та ін.), дозволив виділити релевантні для перевірки рівня сформованості ІГК, та згрупували їх за тими об'єктами, на контроль яких вони спрямовані.

Знання найефективніше контролювати шляхом застосування тестів з вибірковою і вільноконструйованою відповіддю [2, 86].

Психологічною основою роботи студентів з вибірковою ТЗ є впізнання і вибір, а відмінною зовнішньою конструктивною ознакою ТЗ – ряд вибірових відповідей, що слідує за основою тестового завдання, в якій навмисно пропущена одна мовна одиниця. Завдання студента полягає у виборі однієї правильної відповіді із декількох варіантів. Оптимальна кількість альтернатив складає 5, щодо ТЗ з граматики – рекомендується 4 альтернативи. Ймовірність вгадування в ТЗ цього виду складає 50% [19].

Одним із різновидів ТЗ з вибірковою відповіддю є тестові завдання на "визначення помилки" [20, 42]. Відмінність цих завдань полягає в тому, що студенту необхідно знайти граматичну структуру, яка містить помилку та виправити її.

ТЗ перехресного вибору є продуктивнішим порівняно з ТЗ множинного та альтернативного вибору. Тут вибір студента базується на аналізі

та логічному осмисленні запропонованих варіантів, хоча не виключена можливість відгадування.

При підготовці ТЗ з вибірковою відповіддю необхідно дотримуватись наступних вимог, визначених Хітон (J.V. Heaton): завдання повинні бути лаконічними, точними, подані в контексті; кожне завдання повинно мати лише один правильний варіант відповіді; кожне завдання перевіряє лише один елемент граматики; кожна альтернатива повинна бути в граматично правильній формі [19].

ТЗ із вільно конструйованою відповіддю розрізняють двох видів: 1) студент має дати точну відповідь на поставлене запитання, 2) студент має завершити пропуск в інструкції.

Усі завдання для контролю *рецептивних граматичних навичок* будуються від форми до значення [1, 55]. Завдання цієї групи спрямовані на контроль рівня здатності студентів розрізняти формальні граматичні сигнали і розуміти зміст граматичних структур (ГС), які вивчаються. Це пов'язано передусім із тим, що у процесі формування рецептивної граматичної навички бажано, щоб спосіб перевірки або зовсім не передбачав мовленнєвої реакції студентів ІМ, або передбачав лаконічну реакцію, яка б включала ГС, що вивчається [15, 70]. Визначальним фактором виступають розумові та вербальні операції з граматичним матеріалом, які лежать в основі реалізації рецептивної граматичної навички [8, 55]. Для розуміння ГС та, відповідно, речення і тексту, студент здійснює наступні дії: виділення ознак, співвіднесення виділених ознак із граматичною категорією, зіставлення категорії з функцією, співвіднесення форми з граматичним значенням, співвіднесення граматичного значення з лексичним [1, 55]. Відповідно найбільш доцільними видами ТЗ, що відповідають цим операціям, є: 1) на зіставлення; 2) на завершення; 3) на запитання-відповідь; 4) на узагальнення [8, 15], 5) ТЗ множинного вибору 6) переклад [15, 70 – 71].

Під час контролю сформованості *репродуктивних граматичних навичок* використовуються ТЗ, в яких має місце спрямованість від значення до форми [1, 59]. Мета ТЗ полягає у перевірці того як засвоїли студенти граматичний матеріал, передбачений програмою, у визначенні рівня сформованості здатності студентів передати усно/письмово відповідні ГС [14, 287]. Основна вимога до цих ТЗ полягає у забезпеченні, по можливості, комунікативного, вмотивованого, ситуативного або контекстного використання граматичного матеріалу, який вивчається. У науково-методичній літературі описані такі можливі прийоми перевірки

ступеня сформованості репродуктивної граматичної навички: ТЗ на запитання-відповідь, підстановку, трансформацію, завершення [11, 153; 17], парафраз [15:68].

Характерною рисою ТЗ для контролю рівня сформованості ІГК є те, що інструкції до них носять суто мовленнєвий характер, ніякі граматичні стимули не використовуються [6, 312]. Діапазон цих ТЗ дуже великий – виділення і стисле формулювання головної думки прочитаного, або прослуханого тексту, обмін думками щодо заданої проблеми із застосуванням елементів драматизації, написання анотації до тексту тощо, тобто контроль здійснюється на рівні тексту.

Рівень сформованості ІГК, яка базується на рецептивних граматичних навичках можна ефективно проконтролювати за допомогою ТЗ “Клоуз тест”, “Частковий диктант” і ТЗ, які спрямовані на визначення комунікативних функцій ГС.

При відборі ТЗ для визначення рівня сформованості ІГК в усному і писемному мовленні слід використовувати ТЗ, які спрямовані на контроль самостійного вживання ГС на рівні тексту. Отже, адекватним ТЗ цього рівня може вважатися лише те, де студенти самостійно вживають всі три операції, які входять до репродуктивної граматичної навички. ТЗ на підстановку, трансформацію, завершення, відповіді на загальне запитання, прийом запитання-відповідь з опорою на підстановчу таблицю тощо, не відповідають зазначеному положенню, оскільки студенти не виконують в них першої операції – вибір ГС, а при виконанні операцій оформлення, спираються на зовнішній зразок у вигляді попередньої репліки викладача або зорової опори [15, 74].

Тут доречно використовувати наступні ТЗ:

- спеціальні запитання (якщо запитання не містить структуру, що контролюється). ТЗ запитання-відповідь на цьому рівні є відкритого типу, тобто ті, що не передбачають єдиної правильної відповіді і викликають різноманітні індивідуальні відповіді та реакції.

- самостійне вживання ГС, що вивчалися відповідно до створеної ситуації мовлення.

Усі згадані ТЗ для контролю ІГК поділяються на дискретні, інтегративні та комунікативні. До дискретних ТЗ відносяться завдання з вибірковим типом відповіді. Ці завдання вимірюють окремі граматичні навички і подані поза контекстом ситуації спілкування. Інтегративні ТЗ – це завдання типу диктант і клоуз-тест, вимірюють граматичні навички і вміння в контексті. Комунікативні ТЗ (спеціальні запитання; або вживання ГС відповідно до створеної ситуації

мовлення) передбачають моделювання ситуацій реального спілкування.

Поточне тестування складається із завдань дискретного характеру, оскільки завдання поточного тестування полягає в перевірці володіння студентами окремими граматичними навичками та вміннями. Тематичне тестування складається з дискретних та інтегративних завдань. Підсумкове тестування має включати також комунікативні ТЗ.

Під час тесту з граматики застосовують об'єктивний та суб'єктивний методи оцінювання відповідей студентів [12, 68]. У випадку, коли відповідь тестованого має однозначний характер, тобто існує лише один правильний варіант відповіді, застосовують об'єктивний метод оцінювання. Об'єктивний метод оцінювання передбачає застосування еталону відповідей – ключів. Цей метод застосовується при контролі ступеня засвоєння граматичних знань, рівня сформованості окремої рецептивної та репродуктивної граматичної навички, при оцінюванні рівня сформованості ІГК, що базується на рецептивних граматичних навичках. В результаті такого оцінювання підраховуються кількість правильних відповідей, за які нараховуються відповідні бали.

Суб'єктивний метод оцінювання, який реалізується за допомогою критеріальних шкал, застосовується, коли відповіді студентів носять індивідуальний продукований характер [12, 69], тобто під час визначення рівня сформованості ІГК, яка базується на репродуктивних граматичних навичках.

Розробка різноманітних ТЗ для визначення рівня сформованості ІГК, здійснюється шляхом комбінування описаних вище характеристик відповідно до цілей і завдань контролю.

Висновки. Отже, у цій статті проаналізовані основні етапи планування тесту з граматики ІМ, а саме: цілі та види тесту, об'єкти контролю, типи тестових завдань для визначення рівня сформованості ІГК та методи оцінювання ТЗ. Врахування цих характеристик є однією з умов створення якісного тесту з граматики ІМ та раціональної організації контролю з ІМ у ВМНЗ. Як перспектива подальшого дослідження може розглядатися розробка та проектування тесту з граматики ІМ у ВМНЗ.

1. Брейгина М.Е., Климентенко А.Д. *Контроль в обучении иностранным языкам у учащихся средних профтехучилищ: Метод. пособие.* – М.: Высшая школа, 1979. – 63 с.

2. Головач Ю.В. *Контроль уровня*

- сформованості професійно-фонетическої компетенції студентів першого курсу язикового педагогического вуза (на матеріалі англійського язика): Дис. ... канд.пед.наук: 13.00.02 / Киевс. гос. пед. ун-т. – К., 1997. – 189 с.
3. Загальна психологія: Навч. посібник / О. Скрипченко, Л. Долинська, З. Огороднійчук та ін. – К.: “А.П.Н.”, 1999. – 463 с.
4. Квасова О.Г. Контроль і оцінка у навчанні іноземних мов у вищій школі: завдання, проблеми, перспективи.
5. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. – Вид. 2-е, випр. і перероб. / Кол.авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
6. Михайлова О.Э. Теоретические основы методики обучения грамматическому аспекту иноязычной речи // Общая методика обучения иностранным языкам: Хрестоматия / Сост. А.А. Леонтьев. – М.: Русский язык, 1991. – С. 20 – 28.
7. Николаева С.Ю. Индивидуализация обучения иностранным языкам: Монография. – К.: Выща школа, 1987. – 125 с.
8. Ніколаєва С.Ю. Практикум з методики тестування іноземної лексичної компетенції (на матеріалі англійської мови): Навч. посібник. – К.: ІЗМН, 1996. – 312 с.
9. Носенко Э.Л. Актуальность компьютеризации контроля уровня обученности иностранному языку в языковом вузе и основные направления исследований в этой области // Проблемы автоматизации контроля знаний при обучении иностранным языкам в вузе: Сб. науч. трудов – Днепропетровск: ДГУ, 1988. – С. 4 – 11.
10. Осідак В.В. Комплексний контроль рівня сформованості англійської граматичної компетенції майбутніх філологів: Дис. ... канд.пед.наук: 13.00.02 / КНЛУ – К., 2005. – 199 с.
11. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 1991. – 223 с.
12. Петрашук О.П. Тестовий контроль у навчанні іноземної мови в середній загальноосвітній школі: Монографія.– К.: Видавничий центр КДЛУ, 1999. – 241 с.
13. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання): Проект / Колектив авт.: С.Ю. Ніколаєва, М.І. Соловей (керівники), Ю.В. Головач та ін.; Київ. держ. лінгв. університет та ін. – К.: Британська Рада, 2001. – 245 с.
14. Рапопорт И., Сельг Р., Соттер И. Тесты в обучении иностранным языкам в средней школе. – Таллин: Валгус, 1987. – 357 с.
15. Склярєнко Н.К. Контроль степені сформованості граматических навыков устной речи // Практические вопросы контроля при обучении иностранным языкам в средней школе: Сб. научн. тр. – М.: Изд. НИИ школ МП РСФСР, 1985. – С. 69 – 75.
16. Склярєнко Н.К. Сучасні вимоги до вправ для формування іноземних мовленнєвих навичок та вмінь // Іноземні мови. – 1999. – №3. – С. 3 – 7.
17. Удовиченко В.В. Комплекс тестових завдань для контролю рівня сформованості граматичних навичок читання англійською мовою студентів немовних вищих навчальних закладів // Вісник КДЛУ. – Серія “Педагогіка та психологія”. – 2000. – Вип. 2. – С. 148 – 153.
18. Harris M., McCann P. Assessment. – Heimann, 1994. – 94 p.
19. Heaton J.B. Writing English language tests. – New York: Longman Inc., 1991. – 192 p.
20. Madsen H.S. Techniques in Testing. – Hong Kong: Oxford University Press, 1983. – 212 p.

Стаття надійшла до редакції 30.04.2013

“Хто хоче зрушити світ, нехай зрушить себе”.

“Загляньте в свої власні душі і знайдіть в них іскру правди, яку боги помістили в кожне серце і з якої тільки ви самі зможете роздмухати полум'я”.

Сократ
давньогрецький філософ

